KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASIDA BUXGALTERIYA HISOBI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Saitov Sirojiddin Abduvaliyevich
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universitetining
Jizzax filiali katta o‘qituvchisi
sirojiddinsaitov@jbnuu.uz

Annotatsiya

Ushbu maqolada bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida yuzaga keladigan buxgalteriya hisobi tizimidagi jarayonlarini o‘rganish. Bunda, buxgalteriya hisobining milliy standartlarni muvofiqlashtirish va amaliyotga joriy etish, BHMS qo‘llash asosida ustuvor yo‘nalish bo‘yicha amaliy-uslubiy ko‘rsatmalar va tavsiyalarni ishlab chiqishni maqsad qilingan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, hisobot, foydalanuvchilar, xalqaro standartlar, joriy faoliyat, investision faoliyat, moliyaviy faoliyat, hisob siyosati.

Аннотация

В данной статье рассматриваются процессы в системе бухгалтерского учета, происходящие сегодня в сфере малого бизнеса и частного предпринимательства. Вместе с тем, он направлен на разработку практических и методических указаний и рекомендаций по приоритетным направлениям на основе согласования и внедрения национальных стандартов бухгалтерского учета, применения национальных стандартов бухгалтерского учета.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, отчетность, пользователи, международные стандарты, текущая деятельность, инвестиционная деятельность, финансовая деятельность, учетная политика.

Annotation

In this article, we will study the processes in the accounting system that occur today in the field of small business and private entrepreneurship. In this, it is aimed to develop practical and

methodological instructions and recommendations on the priority direction based on the coordination and implementation of national accounting standards, the application of BHMS.

Key words: small business, private entrepreneurship, report, users, international standards, current activity, investment activity, financial activity, accounting policy

Iqtisodiyotning real sektori korxonalarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha birinchi navbatda ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, kooperatsiya aloqalarini kengaytirish, mustahkam hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, mamlakatimizda ishlab chiqarilgan mahsulotlarga ichki talabni rag‘batlantirish masalalari alohida o‘rin tutdi.

Ushbu ustuvor yo‘nalishlarning iqtisodiy samaradorligini ta’minlash uchun buxgalteriya hisobini shu talablar asosida tashkil qilish zarurati vujudga keldi.

Buxgalteriya hisobining bugungi kun holatiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, uning iqtisodiyot tarmoqlaridagi xo‘jalik yurituvchi subyektlar bo‘yicha tubdan farq qilishini ko‘rishimiz mumkin. Fikrimizcha keng ko‘lamli ishlab chiqarishni mahalliylashtirish dasturi korporativ boshqaruv tizimidagi prinsip va yondashuvlarni tubdan o‘zgartirish, ishlab chiqarish, tashqi iqtisodiy va investitsiya jarayonlariga zamonaviy xalqaro korporativ menejment standartlarini joriy etish jiddiy e’tiborni talab qiladi.

Eng avvalo, korporativ yoki aksiyadorlik birlashmalarimizning faoliyati samaradorligini tanqidiy baholash, ularni xorijiy davlatlardagi ana shunday korxonalar bilan taqqoslab ko‘rish zarur. Chunki, bugungi kunda iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarda, ayniqsa, sanoat sohasida mulkchilikning bunday shakli muhim o‘rin tutadi.

Shunday kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining barqaror ishlashini ta’minlash, tashqi bozorlarda raqobatdoshligini oshirish uchun ularni qo‘llab-quvvatlash maqsadida qat’i choralar ko‘rildi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarida texnologik jarayonlarni optimallashtirish hisobidan mahsulot tannarxini pasaytirish, eksport narxlarini shakllantirishga doir yangi mexanizmlarni joriy etish, bank kafolatlari muddatlarini uzaytirish, qo‘shimcha qiymat solig‘ini qaytarish muddatini qisqartirish va boshqa rag‘batlantirish choralari shular jumlasidandir.

Chunki ushbu dasturda buxgalteriya hisobining isloh qilinishi va quyidagi ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq bo‘ladi:

- buxgalteriya hisobining huquqiy asoslarini rivojlantirish;
- buxgalteriya hisobining milliy standartlarni muvofiqlashtirish va amaliyotga joriy etish;
- xo‘jalik yurituvchi subyektlarning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, BHMS qo‘llash asosida ustuvor yo‘nalish bo‘yicha amaliy-uslubiy ko‘rsatmalar va tavsiyalarni ishlab chiqish;
- xo‘jalik yurituvchi subyektlarning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, hisob siyosatini to‘g‘ri ishlab chiqish va joriy qilish lozimdir.

Yuqoridagi asosiy ustuvor yo‘nalishlarning muvaffaqiyatli bajarlishida tarmoq vazirliklari, xolding kompaniyalari, aksiyadorlik jamiyatlari, uyushmalari zimmasiga yuklatilgan bo‘lib, bu tarmoq va sohalarning o‘ziga xos xususiyatlarini e’tiborga olgan holda buxgalteriya hisobining me’yoriy asoslarini, milliy standartlar hamda boshqa me’yoriy hujjatlarni qo‘llash bo‘yicha uslubiy ko‘rsatma va tavsiyalar ishlab chiqilishi lozim edi. Aniqrog‘i, ushbu yuqori tashkiloti mavjud kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarida hisob siyosati ishlab chiqildi. Shuningdek, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarida hisob siyosati nomigagina mavjud bo‘lib qoldi.

Chunki kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari kichik korxonalar hisoblanmaydi. Ularning ichida yirik yoki o‘rta biznes subyektlari bo‘lishi mumkin. Demak, ularning ham faoliyati bo‘yicha buxgalteriya hisobini huquqiy-me’yoriy hujjatlarda belgilangan tartibda tashkil qilish va yuritishda, avvalo, quyidagi maqsad va vazifalarni qo‘yish maqsadga muvofiqdir:

–yuqori tashkilot bo‘lgan idora va boshqarmalar, kompaniya va shu kabilar uchun buxgalteriya hisobining huquqiy-me’yoriy asoslarini qo‘llashdagi yo‘riqnoma, uslubiy ko‘rsatma va ishlanmalarni ishlab chiqishni yuqori tashkilot zimmasiga biriktirish

–yuqori tashkiloti bo‘lmagan, ya’ni xususiy biznes va tadbirkorlar uchun buxgalteriya

hisobining huquqiy-me’yoriy asoslarini qo‘llash to‘g‘risida tegishli yo‘riqnoma, uslubiy ko‘rsatma va ishlanmalar ishlab chiqishni tadbirkorlik palatalari va uyushmalarning zimmasiga biriktirish;

–ma’lumki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarida hisob siyosati bo‘yicha yuritilishini nazorat qilish Davlat soliq qo‘mitasining joylardagi idoralari zimmasiga yuklatishi lozim.

Yuqoridagi fikr-mulohazalardan kelib chiqib, shuni ta’kidlash mumkinki, korporativ boshqaruvning bugungi kunda rivojlantirish yo‘nalishlari bo‘yicha zamonaviy hamda samarali tizimda takomillashtirish borasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlarning manfaatdorlarini oshirishga buxgalteriya hisobini yuritish tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan foydalanish yanada takomillashtirishga olib keladi.

Adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida” Qonuni(yangi tahriri), O‘RQ №404-son, 2016 yil 13 aprel, “Xalq so‘zi” gazetasining 2016-yil 14-apreldagi 73 (6508)-soni.

2. O‘zbekiston Respublikasi “Buxgalteriya hisobining milliy standartlari” to‘plami, T.: O‘zBAMA,- 2008 y.

3. Харитонов С.А. Бухгалтерский и налоговый учет в «1С: Бухгалтерия 8» (редакция 3.0): практическое пособие / С.А. Харитонов. 7-е изд. – М.: ООО «1С Паблишинг», 2015. – 78 с.

4. Xaydarov B. X., Saitov S. A. Raqamli iqtisodiyot tushunchasi, afzalliklari amaliy ahamiyati va xorijiy tajriba //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.

5. Xaydarov B., Saitov S. Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari // Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 634-635.

6. Saitov S. A., Pardaboyev Sh. T., Price and its role in ensuring the stability of products and raw materials in small business and private entrepreneurship in Uzbekistan // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7468262

7. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Saloxiddinov J. A., The significance of economic process modeling today // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7451279

8. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Po'latova M. X., State and non-state forms of business and entrepreneurship support // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7429673

9. Saitov S. A., G'aybullayev S. U., Po'latova M. X., Factors affecting labor relations and its wage // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7429572

10. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Xonkelov Y. K., Planning of business and private entrepreneurship activities Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7429539

11. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Bobomurodov Sh. Innovative activity in business and entrepreneurship // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7425132

12. Saitov S. A., Achilov A. O., TRANSITION TO THE MARKET ECONOMY AND ITS CHARACTERISTICS IN UZBEKISTAN // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal . -VOLUME 1, ISSUE 11 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7381806

13. Saitov S. A., Najmiddinov D. R., Abduhomidov Z. Sh., MARKETING, ITS

TASKS AND TYPES // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal (JARTES). -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7421292

14. Saitov S. A., Askarova N. Q., Salmonova M. F., FACTORS AFFECTING ECONOMIC GROWTH IN THE COUNTRY AND THEIR DYNAMICS // Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3 (11). -ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 11, Nov., 2022, 2022-yil. https://doi.org/10.17605/OSF.IO/WQTE8

15. Saitov S. A., Raxmonqulova M. X., Mamadaliyeva A. A., DIGITALPRINCIPLES OF IMPLEMENTATION OF ECONOMIC SYSTEMS IN OUR COUNTRY // Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3 (11) . -ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 11, Nov., 2022, 2022-yil. https://doi.org/10.17605/OSF.IO/WQTE8

16. Saitov S. A., Davlatova E. D., Eshonqulov A. A., THEORIES OF PERFECT AND IMPERFECT COMPETITION // Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3 (11). -ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 11, Nov., 2022, 2022-yil. https://doi.org/10.17605/OSF.IO/4QR3T

17. Saitov S. A., Baxtiyorov B. U., POSSIBILITIES OF APPLYING WORLD EXPERIENCE OF ORGANIZING FREE ECONOMIC ZONES IN UZBEKISTAN // Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3 (11). -ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 11, Nov., 2022, 2022-yil. https://doi.org/10.17605/OSF.IO/2SFCH

18. Saitov S. A., G'aybullayev S. U., Davlatboyeva S. O., SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IS A PLACE TO PROVIDE EMPLOYMENT // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences (JARTES). -VOLUME 1, ISSUE 12/ ISSN2181-2675, 2022-yil. DOI: 10.5281/zenodo.7429509

19. Saitov S. A., Achilov A. O., Nizametdinov A. A., FRANCHISE SYSTEM IN BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. DOI: 10.5281/zenodo.7451322

20. Saitov S. A., Achilov A. O., To'ychiyeva N. G'., SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. -Volume 1 Issue 11, 2022 ISSN: 2181-2675, 2022-yil. DOI: 10.5281/zenodo.7381957

21. Saitov S. A., To'ychiyeva N. G'., Saydullayeva D. B., CHARACTERISTICS OF PRICE AND FORMATION // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. -Volume 1 Issue 11, 2022 ISSN: 2181-2675, 2022-yil. DOI: 10.5281/zenodo.7382096

22. Saitov S. A., Xaydarov B. X., ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА «SWOT-АНАЛИЗ» В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ // Journal.jbnuu.uz. -2022-yil 14-15-oktyabr, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7329802

23. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Raqamli iqtisodiyotda kichik biznesnning o‘rni // Journal.jbnuu.uz. -2022-yil 14-15-oktyabr, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7329523

24. Saitov S. A., To'ychiyeva N. G'., Xoliqulov A. M., THE PLACE OF THE DIGITAL ECONOMY TODAY // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. -http://ijournal.uz/index.php/jartes/article/view/386, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7451504

25. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzallikari amaliy ahamiyati va xorijiy tajriba // https://t.me/ares_uz. -Volume 3 | Issue 5 | 2022, 2022-yil. Volume 3 | Issue 5 | 2022

26. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari // ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami (2022-yil 13-14-may). -Jizzax-2022, 2022-yil.

27. Саитов, С., Хайдаров, Б., & Шодликов, Д. (2022). Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish. Новый Узбекистан: успешный международный опыт внедрения международных стандартов финансовой отчетности, 1(5), 297–300.

https://doi.org/10.47689/STARS.university-5-pp297-300

28. Саитов, С., & Пардабоев, Ш. (2022). Narx va uning turlari. Новый Узбекистан: успешный международный опыт внедрения международных стандартов финансовой отчетности, 1(5), 179–182. https://doi.org/10.47689/STARS.university-5-pp179-182

29. Хайдаров, Б., & Саитов, С. (2022). Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), 634–635. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/zitdmrt/article/view/5390

30. Saitov S., Axrorov E. O‘ZBEKISTONDA IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA LIBERALLASHTIRISH //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 158-164.